

DOROTA TARGOSZ

POLSKA AKSJOLOGIA POZA GRANICAMI KRAJU

Stanisław Jedynek (red.): *Polish Axiology: The 20th Century and Beyond*. Washington: RVP 2005, 300 s.

Polish Axiology: The 20th Century and Beyond jest już piątą z serii *Polish Philosophical Studies*, które weszły w skład serii *Western Europe, Eastern Europe, and North America*. Seria ta, jest z kolei obok: *Culture and Values*, *Africa and Islam*, *Asia*, *Latin America*, *Foundations of Moral Education*, *International Society for Metaphysics* subserią amerykańskiej serii wydawniczej *Cultural Heritage and Contemporary Change. Studies on the Cultural Sources and Foundations of Values and the Role of this Heritage in Building the Future*, mającej na celu badanie i rozpowszechnianie kulturowych ról w dziedzictwie kulturowym różnych krajów. Seria, publikowana jest w Waszyngtonie (USA) przez The Council for Research in Values and Philosophy, natomiast jej redaktorem naczelnym jest George F. McLean.

Zbiór *Polish Axiology: The 20th Century and Beyond* wydany został w 2005 roku pod redakcją Stanisława Jedyneka. Autorami zamieszczonych w nim artykułów są pracownicy naukowcy Uniwersytetów: Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Pracę otwiera *Preface* S. Jedyneka oraz *Introduction* G. F. McLean'a, natomiast zamyka *Index*. Składa się ona z jedenastu rozdziałów pogrupowanych w cztery następujące części: PART I. *THE STRUGGLES FOR A HISTORY*, PART II. *ON DISILLUSION AND CATASTROPHE*, PART III. *VISIONS OF AN ABSOLUTE*, PART IV. *PATHS FOR A PILGRIM PEOPLE*.

Artykuły zawarte w pracy dotyczą wielu różnorodnych aspektów aksjologii polskiej ubiegłego stulecia. Nie jest zadaniem niniejszego opracowania szczegółowe ich omawianie, choć niewątpliwie na to zasługują, a jedynie szkicowe zasygnalizowane główne ich wątki.

W części pierwszej tomu odnajdujemy prace Tadeusza Szkołuta *Polish Aesthetic Axiology in the Twentieth Century (1890-1999)* oraz Leszka Gawora i Lecha Zdybła *Elements Of Twentieth Century Polish Ethics*. Autorzy obu tekstów starają się w sposób jak najbardziej reprezentatywny przedstawić bogaty wachlarz dokonań polskich myślicieli XX wieku na obszarze estetyki oraz aksjologii. Tekst pierwszy dotyczy przede wszystkim badań nad wartościami estetycznymi, natomiast drugi nad wartościami ety-

czynymi. Artykuł współautorstwa Gawora i Zdybła przedstawia krótkie charakterystyki polskich etyków w formie bibliograficznej, lecz przy tak dużej ilości ci prezentowanych postaci nie można uznać tego faktu za mankament. Zaletą artykułu jest to, że obok etycznych poglądów filozofów polskich XX wieku, jego autorzy nakreślają również kontekst historyczny, w którym poszczególnym myślicielom przyszło żyć i tworzyć. Jest to istotne szczególnie, gdy mamy pod uwagę zagranicznych czytelników, którzy nie posiadają szczegółowej wiedzy na temat sytuacji politycznej Polski w minionym stuleciu.

Człosta druga obejmuje teksty: Anny Łuk Stanisław Brzozowski -a Romantic Pragmatic oraz Zdzisława J. Czarneckiego *The Axiological Foundations of Polish Catastrophic Thinking in the Interwar Period*. Anna Łuk przedstawia główne wątki filozofii życia jednego z najbardziej znaczących polskich filozofów - Stanisława Brzozowskiego, wraz z próbami nakreślenia ról jej specyficznego antyracjonalistycznego charakteru. Autorka tekstu prezentuje nie tylko poglądy Brzozowskiego, ale również ich fundamenty, które odnajduje w filozofii Nietzschego oraz specyficznym sytuacji dziejowej Polski. Natomiast Z. J. Czarnecki dokonuje charakterystyki katastroficznych wizji trzech polskich filozofów okresu międzywojennego: M. Zdziechowskiego, S. I. Witkiewicza oraz F. Znanieckiego, uwzględniając aksjologiczny fundament ich koncepcji oraz burzliwą historię Polski. Czarnecki akcentuje trudność, która może powstać podczas prowadzenia rozważań nad tymi koncepcjami, jeżeli badacz abstrahuje od specyficznych warunków historycznych, w jakich znaleźli się ich twórcy.

Na człostę trzecią składają się artykuły: Józefa Dobrowskiego *On Absolute Truth: K. Twardowski and W. Tatarkiewicz*, Anny Drabarek *Kazimierz Twardowski's Ethical Approach* oraz Anny Drabarek *The Conception of Goodness as an Absolute and Objective Property in Władysław Tatarkiewicz's Ethics*. Człosta szczegółowo prezentuje etyczne poglądy dwóch przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej: Kazimierza Twardowskiego oraz Władysława Tatarkiewicza.

W skład człosty czwartej i ostatniej zarazem weszły prace: Lesława Hostyńskiego *The Axiological System of Henryk Elzenberg*, Zofii Majewskiej *Crucial Problems of Roman Ingarden's Axiology*, Cezarego Mordki *God and Goodness: The Evolution of Leszek Kołakowski's Ethical Views* oraz Jadwigi Mizińskiej *Astonished by Man: Karol Wojtyła's Theory of Values*. Jak wskazuje sam tytuł, ostatnia człosta tomowi przedstawia dokonania czterech polskich etyków wyznaczających kierunki, którymi możemy iść podążać w naszej dalszej w drodze przez życie. Wskazówek udzielają czytelnikowi: Henryk Elzenberg, Roman Ingarden, Leszek Kołakowski oraz Karol Wojtyła. Również i w tym przypadku, by właściwie zrozumieć ich dokonania na polu ety-

ki, niezbdna jest wiedza z zakresu historii Polski. Postaci L. Kołakowskiego i K. Wojtyły silnie związane są szczególnie z ostatnimi, kluczowymi w dziejach naszej Ojczyzny etapami. Artykuł Mordki prezentuje ewolucję, jaka dokonała się w poglądach etycznych L. Kołakowskiego. Przechodzi on od etyki opartej na myśli Marksa do etyki mającej swe fundamenty w religii. Inną postawę życiową prezentuje K. Wojtyła, który przez całe swoje życie propagował wartości etyki chrześcijańskiej. Nawet w okresie, gdy w Polsce panował komunizm, filozof pozostał wierny swoim poglądom, chociaż były one sprzeczne z ideologią ówczesnej władzy politycznej.

Zbiór *Polish Axiology: The 20th Century and Beyond* prezentuje aksjologiczne poglądy najważniejszych polskich filozofów XX wieku. Artykuły w niej zawarte dotyczą najistotniejszych zagadnień z zakresu etyki oraz estetyki dyskutowanych w Polsce w minionym stuleciu. Koncepcje te zawierają wiele interesujących i cennych poznawczo wątków, które mogą stanowić niebagatelny wkład w dorobek filozofii światowej. Wyżej omawiana praca przyczynia się do tego w sposób zasadniczy. Jej głównym celem jest zaprezentowanie kulturowego dziedzictwa polskiej aksjologii szerszemu gronu odbiorców, przede wszystkim zagranicznych. Dużym plusem omawianej pracy jest to, że przedstawia ona nie tylko główne koncepcje etyczne i estetyczne polskich filozofów, ale również nakreśla rys historyczny dziejów Polski. W przypadku czytelnika zagranicznego, do którego omawiany zbiór został skierowany, jest to niezmiernie istotny aspekt. Pozwala jeszcze lepiej zrozumieć treści prezentowane w *Polish Axiology: The 20th Century and Beyond* oraz źródła i warunki ich powstawania. Godnym podkreślenia jest więc fakt, iż podjęta przez pracowników naukowych Wydziału Filozofii UMCS inicjatywa spełnia istotną rolę w propagowaniu polskiej myśli filozoficznej poza granicami naszego kraju.